

T. XXVII (2024) Z. 2 (74)
ISSN 1509-1074
10.24425/rhpp.2024.150649

ROCZNIK
HISTORII PRASY POLSKIEJ

Roman Catholic press
in Poland in the interwar
period: the Cracow illustrated
weekly *Dzwon Niedzielny*
(1925–1939)

**Z dziejów krakowskiej
prasy katolickiej
II Rzeczypospolitej.
„Dzwon Niedzielny.
Ilustrowany Tygodnik
Katolicki” (1925–1939)**

Instytut Mediów, Dziennikarstwa
i Komunikacji Społecznej
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II
w Krakowie
ul. Franciszkańska 1
PL 31-004 Kraków
e-mail: marta.wozniak@upjp2.edu.pl
<https://orcid.org/0000-0003-3991-8153>

**Marta
WOŹNIAK**

KEY WORDS:
Polish press in the 20th century interwar period,
Catholic weekly magazines, qualitative content analysis
of *Dzwon Niedzielny*

SŁOWA KLUCZOWE:
„Dzwon Niedzielny”, tygodnik katolicki, profil pisma

Streszczenie

Celem podstawowym niniejszego artykułu jest przedstawienie genezy, historii, profilu oraz misji katolickiego tygodnika „Dzwon Niedzielny”, wydawanego w Krakowie w latach 1925–1939. W tym celu w ramach badań zastosowana została metoda analizy krytycznej źródeł historycznych oraz metoda jakościowa odpowiadająca badaniom prasoznawczym. Podjęto także próbę sprawdzenia, czy założenia programowe i misyjne pisma zostały zrealizowane. W związku z tym przeprowadzono analizę korpusu od strony językowej w zakresie słów kluczowych, frekwencji słów, kolokacji oraz słownictwa charakterystycznego. Za korpus posłużyły nagłówki artykułów zasadniczych wszystkich numerów w liczbie 765. Analiza ta przeprowadzona została za pomocą narzędzia corpusomat.pl. Wykazała ona, że redakcja w znacznej mierze realizowała cele i założenia programowe. Uwzględnione w pierwszych numerach posłannictwo tygodnika było widoczne w kolejnych latach jego funkcjonowania. Redakcja na pierwszym miejscu stawiała wychowywanie społeczeństwa w duchu katolicyzmu, a także patriotyzmu i przywiązania do wspólnoty.

Summary

This article examines the origin, history, profile and mission of the Roman Catholic weekly *Dzwon Niedzielny* [*Sunday Bell*] published in Krakow in 1925–1939. The methodology of critical analysis of historical sources and qualitative analysis of press studies has been used to assess whether the magazine was successful in carrying out its program. On the linguistic level, the corpus of core article headlines from a total of 765 issues has been analyzed (with the help of the text analysis tool corpusomat.pl) to identify keywords, collocations, characteristic vocabulary and construct a word frequency table. The results indicate that the editors by and large stuck to their declared goals and objectives. The mission statement from the magazine's earliest phase was still very much in evidence in what it published years later. The editors of the *Dzwon Niedzielny* never wavered from their main goal which was to educate the public in spirit of Roman Catholicism, patriotism and communal responsibility.

Wprowadzenie

Kraków uznawany jest za kolebkę zarówno drukarstwa w Polsce, jak i prasy polskiej. Jak stwierdza Marian Tyrowicz, jednym z przemawiających za tym argumentów jest fakt, że wydawana była tam pierwsza nowożytna gazeta polska — „Mercuriusz Polski Ordynaryjny”, a ponadto

w okresie Oświecenia, a następnie w różnych okresach doby porzbirowej Kraków wzbogacił polski dorobek w dziennikach i czasopismach, dając w nich nie tylko strawę duchową dla ludności miasta i najbliższego regionu, ale i zapładniając dalsze ośrodki życia polskiego myślą postępową i twórczą¹.

W kolejnych latach miasto umacniało swą pozycję i stanowiło jeden z najważniejszych ośrodków prasy polskiej. Według Czesława Brzozy

w momencie odzyskania niepodległości w Krakowie istniały 72 czasopisma. W okresie międzywojennym założono 674 dalsze. Począwszy od roku 1919 ukazywało się corocznie ponad 100 wydawnictw — najmniej w 1923 r. (111), a najwięcej w 1928 r. (182)².

Kluczową kategorię prasy stanowiła w II RP prasa katolicka. Jej początek w Polsce datuje się na rok 1912, kiedy to odbył się Zjazd Katolicki upamiętniający 300. rocznicę śmierci Piotra Skargi. Wówczas powołano do życia Towarzystwo Popierania Prasy Katolickiej w Krakowie, jednakże swoją działalność rozwinęło ono dopiero po zakończeniu I wojny światowej³.

Krakowska prasa katolicka wydawana była przez kurię metropolitalną, zgromadzenia i zakony, parafie, a także organizacje świeckich katolików. Dlatego okres ten obfitował w wiele nowych tytułów o różnych inspiracjach:

¹ M. Tyrowicz, *Prasa krakowska w dziejach polskiego dziennikarstwa*, „Zeszyty Prasoznawcze” 1968, nr 1, s. 17.

² C. Brzoza, *Polityczna prasa krakowska 1918–1939*, Kraków 1990, s. 27.

³ Zob. J. Cabaj, *Ponadzaborowy charakter krakowskich obchodów trzechsetlecia śmierci Piotra Skargi*, „Acta Universitatis Lodziensis” 2013, nr 3, s. 345–360.

Za ogólne kierunki inspiracji katolickiej prasy krakowskiej należy uznać zarówno te kościelne, dotyczące spraw wiary i sakramentów; oświatowe, które pomagały w przezwyciężaniu np. analfabetyzmu; jak i społeczno-polityczno-niepodległościowe. Prasa przed 1918 rokiem pilnowała polszczyzny i spraw duszpasterskich, wskazując przy tym na patriotyczne obowiązki. Po roku tym natomiast owocowała nowymi przeobrażeniami, tytułami i bujną ofertą dla katolików i poszukujących⁴.

Jednakże na mapie prasowej Krakowa przez sześć lat od momentu odzyskania niepodległości brakowało katolickiego tygodnika związanego z diecezją. Gorącym orędownikiem jego utworzenia był krakowski biskup książę Adam Stefan Sapieha. Z jego to właśnie inicjatywy w 1924 roku powstał „Dzwon Niedzielny. Ilustrowany tygodnik katolicki”, który miał zapełnić lukę na tymże polu. Był to diecezjalny tygodnik religijno-oświatowy, wydawany od 4 stycznia 1925 roku do 3 września 1939 roku. Należy także dodać, że pismo to rozwijało się i działało obok dwóch innych renomowanych tytułów katolickich o takiej samej częstotliwości wydawania, powstałych w innych diecezjach:

Obok powstałego w 1923 roku w Katowicach „Gościa Niedzielnego” i założonej w 1926 roku w Częstochowie „Niedzieli” w niepodległej Polsce to kolejna akcja wydawnicza diecezji, która wskazuje nową tendencję: tygodniki społeczne i katolickie zarazem to nie tylko pokaz nowego modus vivendi na łonie Kościoła instytucjonalnego, lecz również ewidentne otwarcie nowego kanału komunikacji z wiernymi⁵.

W publikacjach naukowych „Dzwon Niedzielny” był zazwyczaj przedstawiany jako jeden z tytułów krakowskiej prasy katolickiej⁶. W ostatnim czasie zauważyć można zwiększone zainteresowanie badaczy tymże tytułem. Artykuły naukowe dotyczące tematyki prezentowanej na łamach „Dzwonu Niedzielnego” były dziełem Anny Pachowicz, Piotra Sołgi oraz Dariusza Rasia wraz z Martą Woźniak. Na temat pracy duszpasterskiej w piśmie jego redaktora naczelnego ks. Ferdynanda Machaya pisał Adam Banasik, a problematykę wartości w tygodniku podjęła Marta Woźniak⁷.

⁴ D. Raś, M. Woźniak, *Inspiracje krakowskiej prasy katolickiej w dobie odzyskiwania niepodległości i w początkach II Rzeczypospolitej*, „Studia Środkowoeuropejskie i Bałkanistyczne” 2019, t. XXVIII, s. 94.

⁵ M. Woźniak, *Świat wartości w krakowskiej prasie katolickiej. „Dzwon Niedzielny” 1925–1939*, Kraków 2023, s. 421.

⁶ C. Brzoza, *Krakowska prasa katolicka w okresie międzywojennym*, „Studia Historyczne” 2004, nr 2, s. 187–209; J. Turowicz, *Adam Stefan Sapieha a prasa katolicka*, [w:] *Księga Sapieżyńska I*, Kraków 1982, s. 325–338; Z. Zieliński, *Bibliografia katolickich czasopism religijnych w Polsce 1918–1944*, Lublin 1981.

⁷ A. Pachowicz, *Państwo, naród, społeczeństwo w narracji tygodnika „Dzwon Niedzielny” (w dwudziestoleciu międzywojennym)*, „Studia Środkowoeuropejskie i Bałkanistyczne” 2019, t. XXVIII, s. 97–106; P. Sołga, *Symptomy demoralizacji społeczeństwa Drugiej Rzeczypospolitej*

Celem podstawowym niniejszego artykułu jest przedstawienie historii, profilu oraz misji tygodnika „Dzwon Niedzielny”. W ramach badań zastosowana została metoda analizy krytycznej źródeł historycznych oraz metoda jakościowa, odpowiadająca badaniom prasoznawczym. Przeanalizowano 765 numerów tygodnika — od jego pierwszego wydania 4 stycznia 1925 roku do ostatniego z 3 września 1939 roku. Dodatkowo, aby odpowiedzieć na pytanie, czy założenia programowe i profilowe pisma udało się zrealizować, przeprowadzona została analiza korpusu od strony językowej w zakresie słów kluczowych, frekwencji słów, konotacji oraz słownictwa charakterystycznego. Za korpus posłużyły nagłówki artykułów zasadniczych wszystkich 765 numerów. Jako podkorpus uwzględniono poszczególne lata. Analizę przeprowadzono za pomocą narzędzia korpusomat.pl⁸.

Geneza „Dzwonu Niedzielnego” i jego dalsza historia

Pierwszy numer tygodnika „Dzwon Niedzielny. Ilustrowany tygodnik katolicki” ukazał się 4 stycznia 1925 roku. Powstał on, jak zostało już wspomniane, z inspiracji księcia Adama Stefana Sapiehy, który wiosną 1924 roku podjął decyzję o wydaniu pisma diecezjalnego, mającego odgrywać trzy zasadnicze role. Po pierwsze, być organem Akcji Katolickiej, po drugie, mieć charakter pisma religijno-oświatowego z „wyraźnym zabarwieniem pobudki do czynnego katolicyzmu w życiu społecznym i publicznym”⁹, po trzecie, pełnić rolę ewangelizacyjną — pomagać duchowieństwu w jego pracy duszpasterskiej, bronić wiary oraz stać się „jednym z potężnych, w dzisiejszej dobie, środków apostołowania między ludem”¹⁰. 9 października 1924 roku na konferencji dziekańskiej Sapieha przedstawił pomysł krakowskim księżom dzie-

i możliwości jej przeciwdziałania w świetle periodyku „Dzwon Niedzielny”, „Nasza Przeszłość” 2023, t. 139, s. 165–199; D. Raś, M. Woźniak, Wokół problematyki etycznej prasy międzywojennej. Stereotyp Żyda w „Dzwonie Niedzielnym” w latach 1925–1939, [w:] Ludzie mediów — media to ludzie, red. M. Drożdż, Tarnów 2021, s. 115–148; A. Banasik, Tygodnik „Dzwon Niedzielny” jako narzędzie pracy duszpasterskiej w ujęciu księdza Ferdynanda Machaya, Kraków 2017; M. Woźniak, Świat wartości...

⁸ W. Kieraś, Ł. Kobyliński, *Korpusomat — stan obecny i przyszłość projektu*, „Język Polski” 2021, vol. 101, s. 49–58; W. Kieraś, Ł. Kobyliński, M. Ogrodniczuk, *Korpusomat: a Tool for Creating Searchable Morphosyntactically Tagged Corpora*, „Computational Methods in Science and Technology” 2018, vol. 24, no 1, pp. 21–27.

⁹ F. Machay, *Na dziesięciolecie „Dzwonu Niedzielnego”. Ze wspomnień pierwszego redaktora*, „Dzwon Niedzielny” 1934, nr 52, s. 854.

¹⁰ *W sprawie tygodnika „Dzwon Niedzielny”*, Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie (dalej: AKMK), TS XLII/159.

kanom, który spotkał się z ich aprobatą¹¹. W związku z tym założono Katolicki Związek Wydawniczy (KZW), w którego skład weszli: biskup Adam Sapieha, ks. Jan Korzonkiewicz, ks. Ferdynand Machay oraz ks. Franciszek Mirek. 13 grudnia 1924 roku ks. Mirek — jako pierwszy powołany redaktor naczelny pisma — przedstawił policji koncepcję funkcjonowania pisma.

Administracja i redakcja w ciągu 15 lat funkcjonowania pisma trzykrotnie zmieniła siedzibę. Do maja 1927 roku mieściła się przy ulicy Siennej 5. Następnie przy ul. Wolskiej 6, w domu organizacji katolickich, a od lipca 1930 roku na II piętrze budynku Akcji Katolickiej przy ul. Straszewskiego 17–18. Pismo drukowano w kolejnych latach: w drukarni „Głosu Narodu” pod zarządkiem Romana Ferka, w drukarni Gronusia i Orłowskiego przy ul. Stolarskiej 6, w drukarni Towarzystwa „Powściągliwość i Praca” przy ul. Kazimierza Wielkiego 95, w drukarni Zakładów Graficznych i Wydawniczych przy ul. św. Krzyża 11 pod zarządkiem wspomnianego wyżej Romana Ferka oraz w drukarni Udziałowej przy ul. św. Tomasza 37, również pod jego kierownictwem. Początkowo „Dzwon” ukazywał się we wtorki, jednak w 1931 roku dzień ten zmieniono na środę.

Wysokość nakładu „Dzwonu Niedzielnego” w kolejnych latach jego funkcjonowania nie jest dokładnie znana. Statystyki podane przez Jerzego Turowicza i Czesława Brzozę nie są zbieżne. Turowicz twierdzi: „wysokości nakładu «Dzwonu Niedzielnego» nie znamy, początkowo wynosił — jak się zdaje — 10 tys. egzemplarzy, ale później stale wzrastał”¹², Brzoza zaś uważa, że „nakład «Dzwonu» wynosił początkowo 5000 egz., w okresie koniunktury podniósł się do 8000, a w latach następnych ustabilizował się na poziomie 6000–7000”¹³. Wiedzę w tym zakresie można jednak zgłębić dzięki artykułom zamieszczonym w piśmie. W jednym z nich w 1925 roku Stanisław Zagórzański napisał że: „po «Dzwon» wyciąga czystą ręką siedem tysięcy ludzi”¹⁴, a w 1928 roku napisano: „«Dzwon Niedzielnny» ma prenumeratorów przeszło dziesięć tysięcy”¹⁵. W zachowanych aktach „Dzwonu” z Archiwum Narodowego w Krakowie w źródle z przełomu 1929/1930 roku przy adnotacji nakład widnieje wydrukowana liczba 5900, która została ręcznie przekreślona i dopisana liczba — 8000¹⁶.

„Dzwon Niedzielnny” kolportowano w różnych częściach Polski, jak również w środowiskach polonijnych za granicą: w Stanach Zjednoczonych, we Francji, w Danii czy Chinach. Bezpłannie przekazywano go m.in. do szpitali, przytułków i czytelni. W pierwszym roku funkcjonowania tygodnika jego cena za pojedynczy

¹¹ *W sprawie tygodnika „Dzwon Niedzielnny”*, AKMK, TS XLII/142.

¹² J. Turowicz, *Adam Stefan Sapieha...*, s. 331.

¹³ C. Brzoza, *Krakowska prasa katolicka...*, s. 202.

¹⁴ S. Zagórzański, *Najwyższa Poezja Świata*, „Dzwon Niedzielnny” 1925, nr 24, s. 1.

¹⁵ Akademi, przyjaciel domu, *Łańcuch groszowy Katolickiego Domu akademickiego*, „Dzwon Niedzielnny” 1928, nr 40, s. 641.

¹⁶ Archiwum Narodowe w Krakowie, 29/218/270.

numer w Polsce wynosiła 15 groszy, w latach 1926–1935 wzrosła do 20 groszy i następnie powróciła do 15 groszy. W Ameryce jego cena przez wszystkie lata była stała — pojedynczy numer kosztował 2 dolary, ale we Francji od 30 do 40 franków, a w Danii od 7 do 18 koron. Tygodnik sprzedawano także przy kościołach po niedzielnej mszy św. lub w zakrystiach. Polecenie propagowania pisma otrzymali księża z krakowskiej kurii. W liście z 1929 roku, nawiązując do niskiej poczytności w niektórych parafiach, przedstawiciele kurii napisali:

Jesteśmy pewni, że tak jak we wszystkich prawie diecezjach świata katolickiego za sprawą Wielebnego Duchowieństwa czasopisma diecezjalne treści religijnej dobrze się rozwijają, tak też nie będziemy się musieli i w naszej diecezji wstydić z powodu tego zaniedbania, ale owszem, mając już tak dobrze postawiony organ, będziemy mogli innym przodować¹⁷.

Treści do poszczególnych numerów „Dzwonu” dostarczali przede wszystkim współpracownicy pisma, w tym korespondenci krajowi i zagraniczni m.in. z Włoch i Francji oraz jego czytelnicy. Redakcja prenumerowała także komunikaty z agencji prasowych, np. z Polskiej Katolickiej Agencji Prasowej z siedzibą w Warszawie i z centrali Polskiego Radia oraz korzystała z tekstów innych redakcji, przedrukując ich artykuły — co niezwykle ważne w perspektywie badań nad jakością dziennikarstwa — zawsze z podaniem źródła.

Największy wpływ na funkcjonowanie tygodnika miało trzech krakowskich duchownych: ks. Franciszek Mirek (1893–1970)¹⁸, ks. Ferdynand Machay (1889–1967)¹⁹ oraz ks. Władysław Długosz (1889–1970)²⁰. W ciągu kolejnych lat pełnili oni zarówno funkcję redaktora odpowiedzialnego, jak i redaktora naczelnego pisma. Ks. F. Mirek był redaktorem przez trzy miesiące — do numeru 11. Jednakże jego roli w powstaniu i początkach działalności pisma nie można pomijać. Po ks. Mirku funkcję redaktora naczelnego objął ks. F. Machay. Stanowisko to piastował w latach

¹⁷ W sprawie tygodnika „Dzwon Niedzielny”, „Notificationes e Curia Metropolitana Cracoviensi” 1929, nr 5–6, s. 83–84.

¹⁸ Zob. A. Wysocki, *Dynamika zmian parafii a jej elementy istotne. Śladami pioniera socjologii parafii ks. Franciszka Mirka*, Warszawa 2018; T. Górski, *Ks. Franciszek Mirek, „Życie i Myśl” 1970*, nr 7–8, s. 228–229; J. Kościelniak, *Pastoralne aspekty koncepcji socjologii parafii ks. Franciszka Mirka (1893–1970)*, Kraków 2013.

¹⁹ Zob. D. Raś, M. Woźniak, *Ewangelicznie demokratyczna Polska. Śladami publicystyki ks. Ferdynanda Machaya*, Kraków 2021; K. Panuś, *Kaznodzieja — społecznik ks. Ferdynand Machay, „Materiały Homiletyczne” 2007*, nr 238, s. 29–41; J. Kuś, *Ksiądz Ferdynand Machay (1889–1967). W stulecie urodzin, [w:] Sprawozdanie z XXIV spotkania naukowego wykładowców liturgiki w Polsce*, Katowice 1989, s. 231–239.

²⁰ Zob. M. Gawlik, J. Szczepaniak, *Księża Katecheci Diecezji Krakowskiej 1880–1939*, Kraków 2002, s. 123; A. Kapuśniak, J. Szczepaniak, *Katalog alumnów krakowskiego seminarium duchownego (1901–1938)*, Kraków 2004, s. 49.

1925–1929. Jednocześnie był aktywnym publicystą. W swojej publicystyce wzywał on do „normowania zachowań indywidualnych, jak również do zmian instytucjonalnych w dopiero co odrodzonym państwie polskim, aby kierowano się w nim zasadami sprawiedliwości społecznej. Pracował piórem w myśl etyki chrześcijańskiej”²¹. Ks. Machay był zwolennikiem zarówno reform społecznych, gospodarczych, jak i politycznych. Szczególnie optował za przeprowadzeniem w II RP reformy rolnej. Po wyjeździe ks. Machaya na studia do Francji redaktorem naczelnym został ks. W. Długosz. Funkcję tę pełnił przez następnych 10 lat, do momentu wybuchu II wojny światowej. W swoich artykułach prasowych wiele uwagi poświęcał roli rodziny i konieczności wzmoczonej aktywności katolików w życiu publicznym. Ważnymi postaciami w historii tygodnika byli także ks. Edward Lubowiecki (1902–1975) oraz ks. Józef Mazanek (1894–1937), którzy odpowiadali za kwestie administracyjno-finansowe.

Wśród autorów piszących do „Dzwonu Niedzielnego” znaleźli się dziennikarze należący do Syndykatu Dziennikarzy Krakowskich, duchowni, działacze społeczni, lekarze czy nauczyciele akademicy. Jednakże wiele tekstów pochodziło od stałych czytelników tygodnika, w większym stopniu anonimowych dla szerszego grona. Z grona piszącego duchowieństwa wymienić należy przede wszystkim kilka nazwisk znanych krakowskich duchownych. Redaktorami działu „Z liturgii Kościoła” byli: pionier polskiego ruchu liturgicznego ks. Michał Kordel (1892–1936), który prowadził go przez trzy lata, oraz ks. Stanisław Mizia (1889–1957). Pseudonimem Stanisław Zagórzański podpisywał się ks. dr Stanisław Sapiński (1889–1941). Artykuły o charakterze religijnym i kulturowym zamieszczali: ks. Tadeusz Albin Kruszyński (1884–1959), ks. Franciszek Gabryl (1903–1985), ks. Władysław Wargowski (1900–1981) czy ks. prof. Zygmunt Kozubski (1886–1952). Autorem tekstów o charakterze gospodarczym i społecznym był m.in. ks. Franciszek Gołba (1862–1944), a o tematyce polityczno-społecznej ks. Józef Hetnał (1905–1982) i ks. Henryk Weryński (1892–1984). Wśród osób świeckich dużą częstotliwością publikowanych tekstów wyróżniali się poeta i literat Wincenty Kuglin oraz płk Sergiusz Radziwanowski (1886–1935). Współpracownikami „Dzwonu” byli także: nauczyciel Ludwik Młynek (1864–1941), dr Eugeniusz Jelonek (1898–1985), który od 1931 do 1935 roku prowadził dział „Z Polski i ze świata”, prof. Adam Stanisław Skąpski (1902–1968) czy architekt Jan Sas-Zubrzycki (1860–1935). Z piszących kobiet wymienić należy m.in. Różę Łubieńską (1881–1954), dr Elżbietę Estreicherową (1886–1960), dr Kazimierę Kutrzebiankę (1886–1960), Michalinę Janoszanek (1889–1952), Marię Czeską-Maczyńską (1883–1944) czy Kazimierę Berkanównę (1889–1969).

Ostatni numer tygodnika ukazał się 3 września 1939 roku. Wydawanie pisma po zakończeniu II wojny światowej nie zostało wznowione.

²¹ D. Raś, M. Woźniak, *Ewangelicznie demokratyczna Polska...*, s. 9.

„W duchu prawdziwie katolickim” — założenia programowe pisma

Genezy tytułu „Dzwon Niedzielny” dokonał w pierwszym numerze ks. Franciszek Mirek. Ponieważ głos dzwonu towarzyszył wielu pokoleniom ludzi, nazwany został przez redaktora „duszą naszych parafii” i „duchowym przewodnikiem ludu”. Jak twierdził duchowny, przypomina on o codziennych obowiązkach życia chrześcijańskiego, o niedzielnej mszy św., ale informuje także o śmierci i bije na alarm w przypadku zagrożenia i niebezpieczeństwa²². Podobną funkcję miał spełniać nowy tygodnik o nazwie „Dzwon Niedzielny”. Głównym, wielokrotnie zaznaczanym celem redakcji było wychowywanie społeczeństwa w „duchu prawdziwie katolickim”. Program działalności pisma najszczegółowiej, z tym właśnie określeniem, przedstawił w pierwszym numerze książę Sapieha, pisząc w słowie skierowanym do redakcji o tygodniku:

Pragnie on służyć sprawie katolickiej bez żadnego zastrzeżenia. Będzie też służył Ojczyźnie, nie mieszając się jednak do polityki lub spraw partyjnych, podnosząc dusze do Boga, wprowadzając we wszystkie stosunki życia prawo i myśl Bożą. Obcą mu będzie wszelka zawzięta napaść, choć często będzie musiał bronić sprawy katolickiej i praw Kościoła. Zadaniem jego będzie wychowywać społeczeństwo w duchu prawdziwego, uświadomionego, konsekwentnego katolicyzmu²³.

Jak zaznaczał ks. Machay, zadaniem pisma było zachęcanie czytelników do tego, by „przyczyniali się do urzeczywistnienia ideałów, dla których «Dzwon» został założony... do przyspieszenia Królestwa Chrystusowego na ziemi przez oddaną Jego boskiemu Sercu Polskę!”²⁴. „Dzwon” miał także służyć takim wartościami, jak prawda, dobro czy miłość. Redaktorzy wielokrotnie zaznaczali, że opierać się będą na prawdzie, bez oszukiwania siebie i czytelników. Od 1929 roku, jak można zauważyć i jak informował redaktor naczelny, „w odłanianiu fałszu, obłudy, niedowiarstwa, rozwiąłości, rozpusty, nieuctwa i lenistwa w sprawach religijnych będzie «Dzwon» coraz bardziej ostrym i wojującym”²⁵. Od tego momentu pismo mocniej zwracało uwagę na wiele aspektów, które w opinii publicystów stanowiły przeszkodę w rozwoju katolicyzmu i dobrobytu II Rzeczypospolitej, takich jak alkoholizm, pornografia czy rozwody.

Jednym z założeń tygodnika była apartyjność. Zaznaczano, że pismo będzie służyć ojczyźnie bez ingerencji w politykę, nie występując po żadnej ze stron politycznych. Dodatkowo „Dzwon Niedzielny” jako organ Akcji Katolickiej miał przy-

²² Por. F. Mirek, *Posłannictwo Dzwonu*, „Dzwon Niedzielny” 1925, nr 1, s. 4.

²³ A.S. Sapieha, *Słowo od Arcypasterza*, „Dzwon Niedzielny” 1925, nr 1, s. 3.

²⁴ F. Machay, *Na dziesięciolecie „Dzwonu Niedzielnego”...*, s. 855.

²⁵ F. Machay, *Piąty rok dzwonu*, „Dzwon Niedzielny” 1929, nr 1, s. 1.

bliżać czytelnikom tę organizację. Akcja Katolicka zajmowała się m.in. popieraniem dobrej prasy, ale także czuwała nad kształtowaniem ustawodawstwa i szkolnictwa w państwie. Na łamach pisma drukowano liczne artykuły dotyczące działalności i postulatów tejże organizacji z wielokrotnym zachęcaniem społeczeństwa do wstępowania w jej szeregi²⁶.

W „Dzwonie Niedzielnym” poruszano problematykę związaną z katolicką nauką społeczną, z zagadnieniami duszpasterskimi powiązаныmi z liturgią, a także życiorysami świętych i błogosławionych. Poszczególne działy odnosiły się także do spraw świeckich. Swoją stałą charakter miały działy poradnikowe: prawny, medyczny i gospodarczy. W informowaniu o wydarzeniach społeczno-politycznych ważną rolę w opinii czytelników przypisywano rubryce „Przegląd Tygodniowy” oraz posiadającej charakter plotkarski „Kronice”. W 1939 roku główną tematyką poruszaną w „Dzwonie” były kwestie polityczne związane z dążeniami ekspansywnymi III Rzeszy i przygotowaniem do zbliżającego się konfliktu zbrojnego. Dodatkowo, ponieważ społeczność żydowska stanowiła w II RP drugą najliczniejszą mniejszość narodową, a w Krakowie — pierwszą, kwestie z nią związane szeroko komentowano na łamach „Dzwonu”. Stosunki polsko-żydowskie nie należały wówczas do najprzejrzystszych, co znalazło odzwierciedlenie w wielu artykułach w piśmie²⁷.

Należy także zaznaczyć, że cząstkowa analiza artykułów w „Dzwonie Niedzielnym” pod kątem gatunków dziennikarskich wskazuje na wyraźną tendencję publicystyczną, nie zaś stricte informacyjną. Niejednokrotnie są to komentarze autorów odnoszące się do bieżących wydarzeń z dosadnym wyrażeniem własnej opinii. Dogłębna analiza stanowi jednak pole do dalszych badań.

Analiza nagłówków artykułów zasadniczych

Interesujący medioznawczy wątek badawczy stanowi analiza nagłówków prasowych. Jak podaje *Słownik terminologii medialnej*, „nagłówek” to „początkowy element materiału dziennikarskiego (wypowiedzi dziennikarskiej), składający się z tytułu oraz podtytułu lub nadtytułu”²⁸. W opinii Walerego Pisarka nagłówki speł-

²⁶ *Głos Ojca św. w sprawie Akcji Katolickiej w Polsce*, „Dzwon Niedzielnym” 1929, nr 36, s. 561–562; E. Ostachowski, *Istota Akcji Katolickiej*, „Dzwon Niedzielnym” 1933, nr 14, s. 211–212; J. S-in, *Akcja Katolicka a ruch ludowy*, „Dzwon Niedzielnym” 1938, nr 25, s. 444–445.

²⁷ „Dzwon Niedzielnym” propaguje plan tzw. asemityzmu, terminu rozpowszechnianego m.in. przez Pawła Czaykowskiego, który jest według redakcji wyrazem samoobrony społecznej. D. Raś, M. Woźniak, *Wokół problematyki etycznej prasy międzywojennej...*, s. 127.

²⁸ W. Furman, *Nagłówek*, [w:] *Słownik terminologii medialnej*, red. W. Pisarek, Kraków 2006, s. 127.

nia nadrzędną rolę, gdyż odbiorca w pierwszej kolejności czyta nagłówek²⁹. Ponieważ artykuły wstępne prezentują stanowisko redakcji wobec aktualnych problemów, można nawet powiedzieć, że są najważniejszymi i najbardziej wyeksponowanymi tekstami danego numeru. Dlatego w niniejszym rozważaniu dokonana zostanie analiza nagłówków artykułów wstępnych. Jako że redakcja „Dzwonu Niedzielnego” dla artykułów wstępnych przyjęła nomenklaturę „artykuły zasadnicze”, taka nazwa stosowana będzie w toku rozważań zamiennie. Takie sformułowanie występuje m.in. w spisie artykułów za dany rok publikowanym w pierwszym numerze roku następującego.

Analiza nagłówków artykułów zasadniczych dokonana zostanie w celu odpowiedzi na postawione pytanie badawcze: czy redakcja „Dzwonu Niedzielnego” realizowała założenia programowe i profilowe pisma? Korpus analityczny stanowiły nagłówki artykułów zasadniczych wszystkich 765 numerów czasopisma. Dodatkowo utworzone zostały podkorpusy stanowiące nagłówki z poszczególnych lat od 1925 roku do 1939 roku. Jak stwierdza Łukasz Grabowski, „korpus” jest to „zbiór tekstów zebranych według wcześniej ustalonych kryteriów, a następnie wykorzystanych do celów badawczych”³⁰. Analiza objęła 3792 segmenty i przeprowadzona została za pomocą narzędzia korpusomat.pl. To „aplikacja webowa służąca do samodzielnego gromadzenia i indeksowania znakowanych korpusów językowych z tekstów dostarczonych przez użytkownika”³¹. Przy użyciu tego narzędzia wygenerowane zostały listy frekwencyjne, określono słownictwo charakterystyczne, kolokacje (przymiotnik/ rzeczownik i rzeczownik/ przymiotnik) oraz słowa kluczowe.

Pierwszy element analizy stanowiły listy frekwencyjne. Jak stwierdza Aleksandra Pawlikowska, listy frekwencyjne „przy pewnych ograniczeniach metody mogą służyć badaniu językowego i dyskursywnego obrazu świata — swoiste dla danej grupy dyskursywnej widzenie świata ma wówczas potwierdzenie poprzez częstość leksemów w korpusach”³². Tabela 1 przedstawia po trzy najczęściej występujące lematy w poszczególnych latach.

Trzykrotnie najczęściej występującym lematem w danym roku był lemat „nasz”. Słowo to wykorzystane zostało w takich nagłówkach, jak: *Nasz skarb*, *Nasz legion* oraz *Nasz władca i wódz*. Poprzez użycie tego wyrazu redakcja budowała poczucie wspólnoty, wskazywała na wspólne kwestie i cele. Często występującym lematem była także „Polska” oraz słowa związane z katolicyzmem, takie jak „Bóg”, „Chrystus” czy „Pan”.

²⁹ A. Sadowska, *Tytuły prasowe — ich budowa i funkcje*, „Acta Universitatis Lodziensis” 2007, nr 9, s. 402, za: W. Pisarek, *Poznać prasę po nagłówkach! Nagłówek wypowiedzi prasowej w oświeceniu lingwistycznym*, Kraków 1967.

³⁰ Ł. Grabowski, M. Hebal-Jeziarska, *O różnych korpusowych metodach badawczych — próba krytycznej refleksji*, „Komunikacja Specjalistyczna” 2016, nr 11, s. 66.

³¹ W. Kieraś, Ł. Kobyliński, *Korpusomat — stan obecny...*, s. 49.

³² A. Pawlikowska, *Zastosowanie metod językoznawstwa korpusowego i lingwistyki kwantytatywnej w analizie dyskursu*, „Oblicza Komunikacji” 2012, nr 5, s. 117.

Tabela 1

Najczęściej występujące lematy w poszczególnych latach

Rok	Lemat	Rok	Lemat
1925	polski, dzwon, katolicyzm	1933	Pan, Chrystus, rok
1926	katolik, prymas, głowa	1934	Polska, pański, metropolita
1927	Polska, święto, Pan	1935	człowiek, katolicki, młodzież
1928	Meksyk, Polska, bezbożnik	1936	Polska, nasz, nowy
1929	katolicki, rok, Bóg	1937	książe, Sapieha, sprawa
1930	Kraków, święty, eucharystyczny	1938	polski, święto, kościół
1931	nasz, kościół, ojciec	1939	nasz, Bóg, szkoła
1932	nasz, Chrystus, Sapieha		

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania korpusowego

„Kościół” jako miejsce, budynek został połączony w jeden lemat z „Kościółem” — nurtem chrześcijaństwa. Na listach pojawia się również nazwisko księcia Adama Stefana Sapiehy, którego przemówienia i listy pasterskie często publikowano na łamach *Dzwonu*”. Trzeba również zwrócić uwagę na fakt, że w 1925 roku drugim najczęściej występującym lematem był „dzwon” ze względu na nawiązywanie w nagłówkach do nowo powstałego tytułu pisma. W tabeli 2 zawartych zostało dziesięć najczęściej występujących lematów w całym korpusie wraz z częścią mowy i liczbą wystąpień.

Tabela 2

Dziesięć najczęściej występujących lematów w całym korpusie³³

Lemat	Część mowy	Liczba wystąpień
katolicki	przymiotnik	27
Polska	rzeczownik	26
nasz	przymiotnik	26
święty	przymiotnik	20
święto	rzeczownik	20
rok	rzeczownik	20
polski	przymiotnik	19
Chrystus	rzeczownik	19
kościół	rzeczownik	19
Kraków	rzeczownik	19

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania korpusowego

³³ W tabeli nie umieszczono znajdującego się na pierwszej pozycji zaimka rzeczownego „co” oraz formy czasownika „być”.

Najczęściej występującym lematem w całym korpusie był przymiotnik „katolicki”. Występował on w takich nagłówkach, jak np. *Wychowanie katolickie, Młody ruch katolickich mężczyzn czy Groźne memento dla katolickich rodziców w Polsce*. Słowo to często pojawiało się w powiązaniu z Akcją Katolicką: *Głos Ojca św. w sprawie Akcji Katolickiej w Polsce czy Jak społeczeństwo idzie na rękę Akcji Katolickiej?* Należy w tym kontekście pamiętać o tym, że „Dzwon Niedzielny” był organem diecezjalnym Akcji Katolickiej. Lemat „katolicki” jako najczęściej występujący wskazuje na katolicki charakter pisma i główne założenie redakcji, aby wychowywać czytelników w duchu prawdziwego katolicyzmu. Na realizację tego celu wskazują także inne określenia: „święty” (np. *Pamiętaj, abys dzień święty święcił*), „Chrystus” (*Jedno jesteśmy w Jezusie Chrystusie*) oraz „kościół” (*Kościół nie ustąpi, w czym ustąpić nie może! Raczej jeszcze raz na krzyż...*). Rzeczownik „Polska” i przymiotnik „polski” występowały głównie w odniesieniu do ówczesnej sytuacji społeczno-politycznej II RP, do propagowanych w artykułach patriotyzmu i miłości do ojczyzny oraz ich powiązania z katolicyzmem (*Polska zawsze wierna; Sumienie polskie w niebezpieczeństwie*). Lematy „rok” i „święto” związane były z początkiem nowego roku oraz z obchodzonymi świętami państwowymi i kościelnymi (*Rok Pański 1934; Na święto Chrystusa-Króla*). Ważny rzeczownik stanowił również „Kraków” jako miejsce wydawania pisma, przedstawiany w kontekście obchodzonych wydarzeń społecznych, politycznych i katolickich. Występował on w nagłówku *Obchód rocznicy społecznych encyklik papieskich w Krakowie* odnoszącym się do wydania encyklik *Rerum Novarum* i *Quadragesimo anno* oraz *Po krwawych zajściach w Krakowie X. Arcybiskup krakowski Adam Sapieha wystosował z powodu ostatnich zajść następujące orędzie*, mający związek ze strajkami marcowymi w zakładzie Semperit, podczas których zginęło ośmiu robotników, a wiele osób zostało rannych.

Następną badaną kwestią było słownictwo charakterystyczne. W tym przypadku informacje w korpusomacie podano w formie bazowej wraz z wartością C-value i liczbą wystąpień, posortowane według C-value. Słownictwo charakterystyczne występujące w poszczególnych latach przedstawia tabela 3.

Jak można zauważyć, wielokrotnie występującym sformułowaniem jest „orędzie Xięcia...” z podaniem różnych określeń pełnionej przez niego funkcji. Szczególnie widoczne jest to w roku 1934. Wówczas na łamach „Dzwonu Niedzielnego” ukazały się orędzia krakowskiego metropolity m.in w sprawie organizacji Caritas oraz powodzi w Małopolsce i pomocy jej ofiarom. Wśród słownictwa charakterystycznego warto również zwrócić uwagę na sformułowanie „projekt nowego prawa małżeńskiego”. Odnosi się ono do projektu autorstwa Karola Lutostańskiego, który spotkał się z dużą krytyką ze strony Kościoła katolickiego. Redakcja „Dzwonu Niedzielnego” również jednoznacznie wypowiedziała się przeciwko tejże próbie normalizacji prawa małżeńskiego. Z kolei w 1939 roku widoczna jest kwestia obronności państwa w odniesieniu do panującej wówczas sytuacji politycznej. W całym korpusie pięć form bazowych o najwyższym C-value prezentuje tabela 4.

Tabela 3

Słownictwo charakterystyczne występujące w poszczególnych latach

Rok	Słownictwo charakterystyczne	Rok	Słownictwo charakterystyczne
1925	żywy pomnik Nieznanego Żołnierza, trzecia rocznica Pontyfikatu Piusa, międzynarodowa powaga Papiestwa	1933	Xięcia Metropolity krakowskiego Adama Stefana Sapięhy, 1900-letni jubileusz śmierci Chrystusa Pana, potrzeba uporządkowania akcji dobroczynnej
1926	liga katolicka, pierwszy krok rewolucji religijnej, królowa Korony Polskiej	1934	orędzie Xięcia Metropolity Krakowskiego, orędzie Xięcia Metropolity Sapięhy, orędzie Xięcia Metropolity
1927	list pasterski Biskupów Polskich, nauczyciel szkoły powszechnej, człowiek dobrej woli	1935	młody ruch katolickich mężczyzn, audiencja Xięcia Metropolity Sapięhy, światowe położenie katolicyzmu
1928	zakon Męki Pańskiej, królowa Korony Polskiej, najświętsze serce Jezusowe	1936	zaciśnięty kułak frontu ludowego, chrześcijański ruch robotniczy, święto Patrona Młodzieży
1929	zadanie Kościoła, Kardynał prymas, Zjazd katolicki	1937	encyklika Ojca świętego Piusa, orędzie Księcia Metropolity, manifestacja czynnego katolicyzmu
1930	liturgia uroczystości Najświętszego Serca Jezusowego, poświęcenie Domu Akcji Katolickiej, przemówienie Księcia Metropolity Sapięhy	1938	550-lecie Chrztu Litwy wiekopomnego dzieła Królowej Jadwigi, list zbiorowy Księży Biskupów Polskich, święto druhien
1931	projekt nowego prawa małżeńskiego, niedzielne nabożeństwo pierwszych chrześcijan, odwaga własnej opinii	1939	pochód łamanego krzyża, gwarancja potęgi Polski, podstawa obronności państwa
1932	obchód rocznicy społecznych encyklik papieskich, orędzie Xięcia Metropolity Sapięhy, U próg nowy		

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania korpusowego

Tabela 4

Pięć form bazowych o najwyższym C-value

Forma bazowa	C-value	Liczba wystąpień
królowa Korony Polskiej	4.75	3
orędzie Xięcia Metropolity Sapięhy	4.00	2
kongres eucharystyczny	4.00	5
ojciec święty	4.00	5
akcja katolicka	4.00	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania korpusowego

W całym korpusie w badaniu dotyczącym słownictwa charakterystycznego dominuje tematyka religijna. Najwyższe C-value odnosi się do określenia „królowa Korony Polskiej Matka Boska”. Występuje także „orędzie Xięcia Metropolity Sapiehy”, „kongres eucharystyczny” (odbywał się w Sydney w 1928 roku, w Siedlcach w 1929 roku i w Kartaginie w roku 1930), „ojciec święty” oraz „Akcja Katolicka”.

Kolejnym badanym zjawiskiem były kolokacje. „Kolokacje” to „stałe powtarzające się wzory występowania słów w swoim sąsiedztwie; są to kombinacje słów, które wykazują duże prawdopodobieństwo współwystępowania obok siebie”³⁴. W korpusomacie pole to zawiera formy bazowe składające się na dane wystąpienie, liczbę wystąpień oraz symetryczne prawdopodobieństwo warunkowe. W tym przypadku zaznaczonym obszarem kolokacji był przymiotnik/ rzeczownik, rzeczownik/przymiotnik.

W korpusie w relacji przymiotnik/ rzeczownik najczęściej występowały: „cały świat”, „nowy rok”, „swoj kościół”, „święty Pius” oraz „święte serce”; a w relacji rzeczownik — przymiotnik: „list pasterski”, „kongres eucharystyczny”, „Matka Boska”, „rozmyślanie adwentowe” i „niedziela misyjna”. W tym aspekcie widoczne jest również duże poświęcanie uwagi tematyce religijnej. Odnotowane kolokacje w większości związane są z katolicyzmem. Interesujące sformułowanie stanowi „święty Pius”. Odnosi się ono do papieża Piusa XI, który swój urząd pełnił w czasie wydawania pisma. Jego pontyfikat trwał od 6 lutego 1922 r. do 10 lutego 1939 r.

Następny aspekt badawczy stanowiły słowa kluczowe. Termin „słowa kluczowe” (keywords) został upowszechniony w 1976 roku przez Raymonda Williamsa w słowniku *Keywords. A Vocabulary of Culture and Society*³⁵. Jak zaznacza Wiesław Babik, „słowo kluczowe” jest „kluczem do informacji, a więc narzędziem otwierania komunikatu, dostępu do zawartości dokumentu, umożliwiającym odbiór informacji, przy czym to właśnie słowo jest istotne, ważne, czyli akurat w tekście kluczowe”³⁶. W językoznawstwie jest to „słowo o ponadprzeciętnej frekwencji w danym tekście”³⁷. W korpusomacie słowa kluczowe „obliczone są na podstawie porównania listy frekwencyjnej korpusu z listą frekwencyjną korpusu referencyjnego. Korpusem referencyjnym w tym przypadku jest milionowy korpus NKJP”³⁸. Tabela 5 prezentuje po trzy słowa kluczowe przypisane do poszczególnych lat.

Podobnie jak w poprzednich analizach, słowa kluczowe występujące w poszczególnych latach w przeważającym stopniu wiążą się z tematyką religijną. Występuje słowo „bezbożnik” określające w tym wypadku polityków popierających rozdział

³⁴ *Podstawy językoznawstwa korpusowego*, red. B. Lewandowska-Tomaszczyk, Łódź 2005, s. 39.

³⁵ Zob. K. Wyka, *Słowa-klucze*, [w:] *Stylistyka polska. Wybór tekstów*, red. E. Miodońska-Brookes, A. Kulawik, M. Tatar, Warszawa 1973, s. 153–167; R. Williams, *Keywords: A Vocabulary of Culture and Society*, Londyn 1976.

³⁶ W. Babik, *Słowa kluczowe*, Kraków 2010, s. 24.

³⁷ Tamże.

³⁸ *Ekran statystyk*, https://korpusomat.pl/statistics_manual [dostęp: 5.08.2023].

Tabela 5

Słowa kluczowe w poszczególnych latach

Rok	Słowa kluczowe	Rok	Słowa kluczowe
1925	polski, dzwon, biskup	1933	Pan, Sapieha, bóg
1926	katolik, prymas, religijny	1934	Polska, metropolita, pański
1927	święto, Polska, skasować	1935	człowiek, katolicki, młodzież
1928	bezbożnik, odważnie, Meksyk	1936	Polska, nasz, apostoł
1929	katolicki, Bóg, Kraków	1937	Książę, Sapieha, sprawa
1930	Kraków, eucharystyczny, katolicki	1938	święto, polski, kościół
1931	nasz, Kościół, Marjański	1939	Bóg, nasz, ustrój
1932	nasz, Chrystus, Gloria		

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania korpusowego

Kościół od państwa. W artykule *Co nam bezbożnicy obiecują? Rozdział Kościoła od państwa* redakcja przedstawiła listy wyborcze partii politycznych, które za tym rozwiązaniem agitowały. Analiza artykułów prasowych wskazuje na ingerencję redakcji tygodnika w sprawy polityczne. Innym słowem kluczowym wartym większej uwagi jest słowo „ustrój”. Jednakże również ono występuje w nawiązaniu do chrześcijaństwa. Redakcja jednoznacznie zaznacza, jaki ustrój gwarantuje powodzenie i sukces Polski (*Chrześcijański ustrój społeczną gwarancją potęgi Polski*). Na grafice 1 przedstawione zostały słowa kluczowe o największej istotności w całym korpusie.

Największą istotnością (5,13) oraz frekwencyjnością (27) charakteryzuje się słowo „katolicki”, następnie „święto” (istot. 4,61 i frekw. 22) oraz „Polska” (istot. 4,41 i frekw. 26). Pojawiają się dwie postaci najmocniej związane z ówczesnym życiem katolickim: arcybiskup krakowski książę Adam Stefan Sapieha (trzy słowa kluczowe: „Sapieha”, „książę”, „Stefan”) oraz głowa Kościoła katolickiego — papież Pius

Grafika 1. Wykres typu word-cloud dla słów kluczowych o najwyższej istotności w korpusie

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania korpusowego

XII. Wśród słów kluczowych na wykresie wyróżniają się także „Polska” (istot. 4,41 i frekw. 26), „Chrystus” (istot. 4.29 i frekw. 19), „Kraków” (istot. 4.22, frekw. 19) oraz „nasz” (istot. 4,23, frekw. 26). Słowa kluczowe wskazują na triadę trzech najważniejszych dla redakcji „Dzwonu Niedzielnego” wartości: katolicyzmu, Ojczyzny — zarówno Polski, jak i „małej ojczyzny” — Krakowa oraz budowania wspólnoty. Słowa kluczowe powiązane są z wcześniej analizowaną listą frekwencyjną oraz słownictwem charakterystycznym.

Podsumowanie

Tygodnik katolicki „Dzwon Niedzielnny” powstał po to, by zapełnić lukę na polu wydawniczym wśród diecezjalnych czasopism krakowskich. Był organem Akcji Katolickiej oraz nieformalnym organem kurii krakowskiej. Według założeń redakcji miał być „duszą parafii”, „duchowym przewodnikiem ludu” oraz wychowywać społeczeństwo w duchu katolicyzmu. Jednakże redakcja nie zajmowała się wyłącznie kwestiami religijnymi. Na łamach pisma obecna była również tematyka oświatowo-kulturowo-społeczna.

Analiza nagłówków artykułów zasadniczych dowiodła, że redakcja realizowała swe cele i założenia programowe. Wygenerowane listy frekwencyjne, słownictwo charakterystyczne, kolokacje oraz słowa kluczowe pokazują, że uwzględnione w pierwszych numerach posłannictwo tygodnika było widoczne w kolejnych latach jego funkcjonowania. Rzecz jasna, dominował katolicyzm, propagowano wartości odnoszące się w zasadniczej mierze do Ewangelii i nauczania Kościoła katolickiego. Odwołując się do katolicyzmu, publicyści przedstawiali niejednokrotnie wizję Polski. Wartości narodowo-patriotyczne w sprzężeniu z katolicyzmem stanowiły główną oś narracji o przyszłości Polski. Polska katolicka miała być wyznacznikiem rozwoju i sukcesu narodu. Widoczny na łamach pisma był utrwalony kod kulturowy Polaka katolika.

W tygodniku propagowano poczucie wspólnoty przez częste używanie określenia „nasze”. Podział na „My” i „Wy” również na łamach pisma się pojawiał, jednakże z mniejszą częstotliwością. W nagłówkach odnaleźć można także liczne nawiązania do spraw społeczno-zawodowych. W tej kwestii redakcja opierała się na dwóch encyklikach papieskich: *Rerum Novarum* wydanej w 1891 roku przez papieża Leona XIII i *Quadragesimo anno* z 1931 roku wydanej przez Piusa XI oraz na katolickiej nauce społecznej. Najczęściej występującą osobą na łamach tygodnika był pomysłodawca jego utworzenia arcybiskup Adam Stefan Sapieha. Przedstawiano go jako aktywnego duszpasterza i organizatora działalności charytatywnej.

Jednym z założeń, które nie zostało w pełni zrealizowane, okazała się apartyjność. „Dzwon Niedzielnny” wypowiadał się na tematy polityczne, sugerując niejed-

nokrotnie, na jakie partie polityczne katolicy powinni oddawać głos — przejawiał sympatie endeckie. „Dzwon Niedzielny” jako tygodnik katolicki wypełniał swoje założenia i misje, cieszył się dużą sympatią odbiorców, o czym świadczą liczne listy kierowane do redakcji tygodnika. W tym kontekście może zastanawiać fakt, że pismo po drugiej wojnie światowej nie zostało wznowione. Inny los spotkał pokrewne tytuły — „Niedzielę” i „Gościa Niedzielnego”. Obydwa ukazują się do dzisiaj.

Bibliografia

Źródła

Archiwum Narodowe w Krakowie, ANK, 29/218/270.

W sprawie tygodnika „Dzwon Niedzielny”, Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, TS XLII/142.

W sprawie tygodnika „Dzwon Niedzielny”, Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie, TS XLII/159.

Opracowania

Akademik, przyjaciel domu, *Łańcuch groszowy Katolickiego Domu akademickiego*, „Dzwon Niedzielny” 1928, nr 40, s. 641.

Babik W., *Słowa kluczowe*, Kraków 2010.

Banasik A., *Tygodnik „Dzwon Niedzielny” jako narzędzie pracy duszpasterskiej w ujęciu księdza Ferdynanda Machaya*, Kraków 2017.

Brzoza C., *Krakowska prasa katolicka w okresie międzywojennym*, „Studia Historyczne” 2004, nr 2, s. 187–209.

Brzoza C., *Polityczna prasa krakowska 1918–1939*, Kraków 1990.

Cabaj J., *Ponadzbiorowy charakter krakowskich obchodów trzechsetlecia śmierci Piotra Skargi*, „Acta Universitatis Lodzianensis” 2013, nr 3, s. 345–360.

Ekran statystyk, https://korpusomat.pl/statistics_manual [dostęp: 05.08.2023].

Gawlik M., Szczepaniak J., *Księża Katecheci Diecezji Krakowskiej 1880–1939*, Kraków 2002.

Głos Ojca św. w sprawie Akcji Katolickiej w Polsce, „Dzwon Niedzielny” 1929, nr 36, s. 561–562.

Górski T., Ks. Franciszek Mirek, „Życie i Myśl” 1970, nr 7–8, s. 228–229.

Grabowski Ł., Hebal-Jezińska M., *O różnych korpusowych metodach badawczych — próba krytycznej refleksji*, „Komunikacja Specjalistyczna” 2016, nr 11, s. 65–83.

J. S-in, *Akcja Katolicka a ruch ludowy*, „Dzwon Niedzielny” 1938, nr 25, s. 444–445.

Kapuśniak A., Szczepaniak J., *Katalog alumnów krakowskiego seminarium duchownego (1901–1938)*, Kraków 2004.

Kieraś W., Kobyliński Ł., *Korpusomat — stan obecny i przyszłość projektu*, „Język Polski” 2021, vol. 101, s. 49–58.

Kieraś W., Kobyliński Ł., Ogrodniczuk M., *Korpusomat: a Tool for Creating Searchable Morphosyntactically Tagged Corpora*, „Computational Methods in Science and Technology” 2018, vol. 24, no 1, pp. 21–27.

- Kościelniak J., *Pastoralne aspekty koncepcji socjologii parafii ks. Franciszka Mirka (1893–1970)*, Kraków 2013.
- Kuś J., *Ksiądz Ferdynand Machay (1889–1967). W stulecie urodzin*, [w:] *Sprawozdanie z XXIV spotkania naukowego wykładowców liturgiki w Polsce*, Katowice 1989, s. 231–239.
- Machay F., *Na dziesięciolecie „Dzwonu Niedzielnego”*. Ze wspomnień pierwszego redaktora, „Dzwon Niedzielnny” 1934, nr 52, s. 854.
- Machay F., *Piąty rok dzwonu*, „Dzwon Niedzielnny” 1929, nr 1, s. 1.
- Mirek F., *Posłannictwo Dzwonu*, „Dzwon Niedzielnny” 1925, nr 1, s. 4.
- Ostachowski E., *Istota Akcji Katolickiej*, „Dzwon Niedzielnny” 1933, nr 14, s. 211–212.
- Pachowicz A., *Państwo, naród, społeczeństwo w narracji tygodnika „Dzwon Niedzielnny” (w dwudziestoleciu międzywojennym)*, „Studia Środkowoeuropejskie i Bałkanistyczne” 2019, t. XXVIII, s. 97–106.
- Panuś K., *Kaznodzieja — społecznik ks. Ferdynand Machay*, „Materiały Homiletyczne” 2007, nr 238, s. 29–41.
- Pawlikowska A., *Zastosowanie metod językoznawstwa korpusowego i lingwistyki kwantytatywnej w analizie dyskursu*, „Oblicza Komunikacji” 2012, nr 5, s. 111–125.
- Pisarek W., *Poznać prasę po nagłówkach! Nagłówek wypowiedzi prasowej w oświetleniu lingwistycznym*, Kraków 1967.
- Podstawy językoznawstwa korpusowego*, red. B. Lewandowska-Tomaszczyk, Łódź 2005.
- Raś D., Woźniak M., *Ewangelicznie demokratyczna Polska. Śladami publicystyki ks. Ferdynanda Machaya*, Kraków 2021.
- Raś D., Woźniak M., *Inspiracje krakowskiej prasy katolickiej w dobie odzyskiwania niepodległości i w początkach II Rzeczypospolitej*, „Studia Środkowoeuropejskie i Bałkanistyczne” 2019, t. XXVIII, s. 77–95.
- Raś D., Woźniak M., *Wokół problematyki etycznej prasy międzywojennej. Stereotyp Żyda w „Dzwonie Niedzielnym” w latach 1925–1939*, [w:] *Ludzie mediów — media to ludzie*, red. M. Drożdż, Tarnów 2021, s. 115–148.
- Sadowska A., *Tytuły prasowe — ich budowa i funkcje*, „Acta Universitatis Lodzianensis” 2007, nr 9, s. 401–413.
- Sapieha A.S., *Słowo od Arcypasterza*, „Dzwon Niedzielnny” 1925, nr 1, s. 3.
- Sołga P., *Symptomy demoralizacji społeczeństwa Drugiej Rzeczypospolitej i możliwości jej przeciwdziałania w świetle periodyku „Dzwon Niedzielnny”*, „Nasza Przeszołość” 2023, t. 139, s. 165–199.
- Turowicz J., *Adam Stefan Sapieha a prasa katolicka*, [w:] *Księga Sapieżyńska I*, Kraków 1982, s. 325–338.
- Tyrowicz M., *Prasa krakowska w dziejach polskiego dziennikarstwa*, „Zeszyty Prasoznawcze” 1968, nr 1, s. 17–28.
- W sprawie tygodnika „Dzwon Niedzielnny”*, „Notificationes e Curia Metropolitana Cracoviensis” 1929, z. 5–6, s. 83–84.
- Williams R., *Keywords: a Vocabulary of Culture and Society*, Londyn 1976.
- Woźniak M., *Świat wartości w krakowskiej prasie katolickiej. „Dzwon Niedzielnny” 1925–1939*, Kraków 2023.
- Wyka K., *Słowa-kłucze*, [w:] *Stylistyka polska. Wybór tekstów*, red. E. Miodońska-Brookes, A. Kulawik, M. Tatar, Warszawa 1973, s. 153–167.

Wysocki A., *Dynamika zmian parafii a jej elementy istotne. Śladami pioniera socjologii parafii ks. Franciszka Mirka*, Warszawa 2018.

Zagórzański S., *Najwyższa poezja świata*, „Dzwon Niedzielny” 1925, nr 24, s. 1–2.

Zieliński Z., *Bibliografia katolickich czasopism religijnych w Polsce 1918–1944*, Lublin 1981.